

Особено мнение
на съдията Румен Янков по к.д. № 11/2009 г.

Конституционализмът трябва да държи сметка не само на буквата на закона, но и на съпътстващите го елементи като обичай, здрав разум и морал. Собствеността е подложена не само на действието на закона, на обществени договорености, но и на въздействието на общественото мнение. Още от древни времена теологичното отношение към нея включва в себе си и задължението на собственика за благотворителност, готовност да помогнеш другиму. Така са разсъждавали ранните християнски автори, които са живели сред вещите преди да добият качеството на културни артефакти. Последните са придобили значение като естетическо и културно наследство едва по-късно. И едва по-късно общественото мнение внася ново задължение. И докато задължението за благотворителност и да помогнеш другиму не може да бъде наложено със закон, опазването на културното наследство от държавата според Конституцията е нейно задължение. Разпоредбата на (§ 5, ал. 2 и 3 от Преходните и заключителни разпоредби на закона не е противоконституционна. Посочените алинеи се отнасят не до всички движими вещи, а само до тези които могат да бъдат определени съобразно чл. 53, т. 1 като археологически културни ценности, които при тяхната идентификация са получили статут на национално богатство (вещи открити в земята, на повърхността ѝ или под водата). За така очертания кръг от културни ценности, ал. 2 на § 5 изисква правото на собственост да се установява с официален документ, при което лицата установили фактическа власт да не могат да се позовават на придобивна давност, а ал. 3 по силата на закона определя поменатите лица за държатели върху тях. Тук конституционализмът трябва да държи сметка и за корените на придобиване на собствеността. Основанието на давността почива на две съображения. Онзи, който не е потърсил правна защита срещу владелеца на вещта в продължение на години не заслужава покровителството на закона. С бездействието си той засвидетелства липсата на собственост. Тъкмо тук се налага преценка – от кога съществува възможност за придобиване на културна ценност по давност от физически и юридически лица, от кога държавата се е дезинтересирала от проблема. Става дума за културно наследство не завещано от баби и дядовци (кой българин може да твърди, че Фидий му е прародител!), а добито и препродадено от иманяри археологическо наследство - национално достояние. Движимите архитектурни паметници са обект на

специална защита от Освобождението (*Временни правила за научни и книжовни предприятия от 1988 г.; Закон за старините от 1911 г.; Закон за собственостите от 1951 г.; закон за паметниците на културата и музеите от 1969 г.; Закон за държавната собственост в редакцията му от 1996 г., който изважда паметниците от граждански оборот*).И така до 30.10.1998 г., когато с чл. 2, ал. 2, т. 3 ЗДС недвижимите и движими паметници на културата престават да бъдат публична и минават под режима на частната държавна собственост с възможност по отношение на тях да тече придобивана давност. Тези два момента – корените на придобиване на правото на собственост и скрупульозната грижа на държавата близо век, дават основание да бъде въведено наново ограничението.В заключение - разпоредбите на Конституцията, досежно неприкосновеността на частната собственост, имат предели. Границата започва от там където интересът на държавата и на обществото налагат частният интерес да отстъпи. Въведените със закона рестрикции са оправдани не само с оглед на казаното по-горе, но намират и конституционна опора в нейния чл. 23 изр. последно според което „тя се грижи за опазването на националното и културно наследство”, както и чл. 54 прогласяващ „правото на всеки да се ползва от националните и общочовешки културни ценности”.

Конституционен съдия: **Румен Янков**